

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 313/2012-52

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 28. novembra 2012 v senáte zloženom z predsedníčky senátu Marianny Mochnáčovej a zo sudcov Petra Brňáka a Milana Ľalíka prerokoval sťažnosť E. T., zastúpeného opatrovníčkou E. T., obaja bytom B., zastúpených advokátkou JUDr. Z. S., B., vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 14, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 8 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj práv podľa čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím postupom Okresného súdu Bratislava V v konaní vedenom pod sp. zn. 22 Ps 18/2009 a jeho rozsudkom zo 6. októbra 2011 a postupom Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 20 CoP 3/2012 a jeho rozsudkom z 28. marca 2012 a takto

rozhodol:

1. Základné právo E. T. na spôsobilosť na práva podľa čl. 14 Ústavy Slovenskej republiky, na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a zákaz diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj právo na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím postupom Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 20 CoP 3/2012 a jeho rozsudkom z 28. marca 2012 porušené boli.
2. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 20 CoP 3/2012 z 28. marca 2012 zrušuje a vec mu vracia na ďalšie konanie a rozhodnutie.
3. E. T. priznáva finančné zadosťučinenie v sume 3 000 € (slovom tritisíc eur), ktoré je Krajský súd v Bratislave povinný zaplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Krajský súd v Bratislave je povinný uhradiť E. T. trovy právneho zastúpenia v sume 269,58 € (slovom dvestošesťdesiatdeväť eur a päťdesiatosem centov) na účet jeho právnej zástupkyne JUDr. Z. S. do jedného mesiaca od doručenia tohto nálezu.

5. Sťažnosti E. T. vo zvyšnej časti nevyhovuje.

Odôvodnenie:

I.

6. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 11. júna 2012 doručená a 22. júna 2012 doplnená sťažnosť E. T. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného opatrovníčkou E. T. (jeho matkou, pozn.), vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 14, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 8 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ako aj práv podľa čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „dohovor OSN“) postupom Okresného súdu Bratislava V (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 22 Ps 18/2009 a jeho rozsudkom zo 6. októbra 2011 a postupom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 20 CoP 3/2012 a jeho rozsudkom z 28. marca 2012 (ďalej len „napadnuté rozhodnutie“, spolu aj „napadnuté rozhodnutia“).

7. Z obsahu podanej sťažnosti, jej doplnenia a pripojených príloh vyplýva, že matka sťažovateľa doručila 23. novembra 2009 okresnému súdu návrh na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony proti sťažovateľovi, ktorý 18. októbra 2010 zobrala v celom rozsahu späť a žiadala konanie vo veci zastaviť. Okresný súd uznesením č. k. 22 Ps/18/2009-62 z 26. októbra 2010 konanie zastavil. Krajský súd na odvolanie Okresnej prokuratúry Bratislava V (ďalej len „okresná prokuratúra“) uznesením sp. zn. 20 CoP 86/2010 z 31. decembra 2010 prvostupňové uznesenie zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. Rozsudkom okresného súdu č. k. 22 Ps 18/2009-130 zo 6. októbra 2011 bol sťažovateľ pozbavený spôsobilosti na právne úkony. Krajský súd na odvolanie sťažovateľa a jeho matky rozsudkom sp. zn. 20 CoP 3/2012 z 28. marca 2012 prvostupňový rozsudok potvrdil.

8. Sťažovateľ uvádza, že *„rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony predstavuje neprimeraný, a teda aj nezákonný zásah do základných práv a slobôd. Je najmä v rozpore s... právom na súkromný a rodinný život podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v rozpore so zákazom diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a v rozpore s právom na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.“*. Následne podrobil kritike samotný inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony (ktorý de lege lata považuje za protiústavný per se, pozn.), poukázal na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a uzavrel, že sa domnieva, *„že inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony odporuje zmluvnému medzinárodnému právu a záväzkom Slovenskej republiky, ktoré vyplývajú z ratifikovaných medzinárodných dohôrov o ľudských právach“*.

9. V ďalšej časti sťažnosti sťažovateľ – na pozadí (predovšetkým) judikatúry Ústavného súdu Českej republiky (IV. ÚS 412/04, II. ÚS 2630/07, I. ÚS 557/09) – namietal neproporcionálnosť rozhodnutia súdov o pozbavení spôsobilosti na právne úkony. Vytýkal dotknutým súdom, že v jeho prípade *„neuvažovali so žiadnou alternatívou k úplnému pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony“*, v dôsledku čoho sťažovateľ *„nemá ani takú spôsobilosť na právne úkony ako 5 ročné dieťa. Súdny svojím rozhodnutím vyradili sťažovateľa z verejného a súkromného života, nemá právo vstupovať do právnych vzťahov podľa vlastného rozhodnutia, uzavrieť manželstvo, nakoľko keďže je pozbavený spôsobilosti na*

právne úkony nemôže uzavrieť manželstvo..., je vylúčený z výkonu rodičovských práv a povinností..., nemôže voliť, nakoľko podľa jednotlivých zákonov Slovenskej republiky je pozbavenie spôsobilosti na právne úkony prekážkou výkonu volebného práva... Súdny neskúmali, či sťažovateľ je alebo nie je schopný vykonávať konkrétne úkony..., teda vykonávať rodičovské práva, rozhodnúť sa pre uzavretie manželstva alebo uplatniť svoje volebné právo. Sťažovateľ bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony, aj keď existujú menej reštriktívne opatrenia zásahu do jeho základných práv a slobôd. Primárnym účelom pozbavenia sťažovateľa na právne úkony, je podľa napadnutých rozhodnutí prvostupňového a druhostupňového súdu, ochrana druhých osôb. Konkrétne obava, aby bola zaistená jeho ambulantná psychiatrická liečba, pretože v minulosti napadol svoju matku a bol pre tento skutok odsúdený. Sťažovateľ sa domnieva, že k naplneniu tohto účelu slúžia prostriedky verejného práva, konkrétne prostriedky trestného a správneho práva a nie prostriedky práva občianskeho. Ďalej tiež argumentuje, že pokiaľ je účelom aj ochrana samotného sťažovateľa, je možné tento cieľ dosiahnuť aj obmedzením spôsobilosti na právne úkony, alebo ustanovením opatrovníka podľa § 29 Občianskeho zákonníka. Pozbavenie spôsobilosti je extrémne reštriktívne a zasahuje celé spektrum spôsobilosti na právne úkony, bez výnimky... sťažovateľ za to, že došlo k neprimeranému zásahu do jeho základných práv a slobôd, pretože sledovaný účel je možné dosiahnuť prostriedkami trestného a správneho práva, alebo menej reštriktívnymi prostriedkami civilného práva, konkrétne obmedzením spôsobilosti na právne úkony, alebo ustanovením opatrovníka podľa § 29 Občianskeho zákonníka. “.

10. V súvislosti s neprimeranosťou zásahu do súkromného a rodinného života (čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 ústavy) sťažovateľ zdôraznil, že dotknutými súdnymi rozhodnutiami „došlo k neodôvodnenému obmedzeniu... práv a slobôd, rovnako ako jeho osobného a profesijného vývoja. Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony predstavuje vážny zásah do... práva na identitu a na osobný rozvoj a práva na nadväzovanie a rozvíjanie vzťahov s blízkymi a s vonkajším svetom. Súdne rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti sťažovateľa je vážnym zásahom do dôstojnosti sťažovateľa... svoje rozhodovanie o svojom súkromí musí ponechať na tretie osoby alebo súdy. Rozhodnutiami súdov bola narušená osobná integrita sťažovateľa, sťažovateľ vníma svoj status ako ponižujúci. Súdnymi rozhodnutiami sa odňala ochrana súkromia aj v oblasti ochrany korešpondencie a tajomstva dopravovaných správ, nakoľko napriek tomu, že je schopný posúdiť význam doručovaným správ ako aj súdnych rozhodnutí, tieto môže preberať výlučne jeho opatrovníčka. Týmto napriek svojej schopnosti pochopiť význam takýchto správ, sa stal objektom cenzúry listových zásielok, bez ohľadu na ich intímny alebo úradný obsah.

V rukách opatrovníčky sťažovateľa je rozhodovanie o tom, kde by mal sťažovateľ žiť, ako opatrovníčka musí zasahovať svojim rozhodovaním do riadenia financií, nakladania s účtami v banke, s dôchodkom, čo predstavuje aj vážny zásah do ochrany majetku sťažovateľa. Ochrana rodinného života z obsahového hľadiska zahŕňa aj právo na výkon rodičovských práv, práva spojené s manželstvom a právo na rodinný život. Jedným zo základných zmyslov a účelom rodinného života je výchova detí, rozhodovanie o veciach týkajúcich sa a nevyhnutne spojených s deťmi napr. rozhodovanie o mene, o škole, o zdravotnej starostlivosti a ďalších nijako nie menej významných úradných úkonoch. Sťažovateľovi je v dôsledku rozhodnutia súdov odňaté právo spojené s manželstvom, nemá právo na uzavretie manželstva, právo na založenie rodiny, s rešpektom jeho slobodnej vôle partnera o počte detí. Ako uviedol sťažovateľ na pojednávaní vo svojej výpovedi, má priateľku, s ktorou by sa chcel oženiť a založiť si rodinu. Tento svoj cieľ prezentoval jasne a bez pochybností zrozumiteľne a so všetkou vážnosťou a zodpovednosťou. “.

11. V ďalšej časti sťažnosti sťažovateľ namietal porušenie procesných práv (čl. 46 ods. 1

ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru). Keďže v posudzovanom súdnom konaní sa vzhľadom na charakter a povahu sporu uplatňovala vyšetrovacia zásada, bolo povinnosťou súdov z úradnej moci zisťovať skutkový stav veci a vykonať všetky potrebné dôkazy, a to bez ohľadu na to, či ich účastníci konania navrhli alebo nie (§ 120 ods. 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších zmien – ďalej len „OSP“). Sťažovateľ v tejto súvislosti zvýraznil, že «v prejednávanej príhode bol... pred súdom zastúpený opatrovníkom, len formálne, tento sa na ani jednom pojednávaní nezúčastnil... Okresný súd... vo svojom rozhodnutí sa predovšetkým odvoláva na závery znaleckého posudku vypracovaného súdnym znalcom - psychiatrom MUDr. M. H., pričom uviedol na str. 6 rozsudku, že „na argument právnej zástupkyne navrhovateľky, že stav pozbavovaného je t. č. stabilizovaný, nie je agresívny a nie je žiadny problém ani k jeho vzťahu k matke, súd nemohol pri rozhodovaní prihliadnúť, nakoľko pri rozhodovaní je rozhodujúce zistenie znalca, že duševná porucha, ktorou pozbavovaný trpí, nie je len prechodná, a že nie je schopný robiť právne úkony v dôsledku duševnej poruchy“. Sťažovateľ poukazuje na to, že vďaka svojmu vzdelaniu a svojim schopnostiam a zručnostiam je napriek svojmu mentálnemu zdraviu schopný existovať samostatne, pracovať a má záujem založiť si rodinu, o čom nasvedčovala aj jeho výpoveď na pojednávaní dňa 6. 10. 2011... sudy túto jeho výpoveď ako aj písomné podania nijako nezohľadnili a v rozsudku ani neodôvodnili, prečo ich účelovo prehliadli... znalecký posudok v konaní o spôsobilosti na právne úkony nie je „absolútnou pravdou“... sudy sú povinné skúmať „duševnú poruchu“, ktorá nie je len prechodná vo všetkých súvislostiach a nepriradovať jej existencii absolútnu rovnosť s nespôsobilosťou na právne úkony... Závery ustanoveného znalca neboli konfrontované s ďalšími dôkazmi, ktoré sudy absolútne nezohľadnili a to konkrétne výpoveď samotného sťažovateľa, lekárska správa MUDr. S., výpoveď matky sťažovateľa, písomné podania právnej zástupkyne matky sťažovateľa a právneho zástupcu. V konaní o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, psychiatrický znalecký posudok nenahrádza nedostatok skutkových zistení... V tomto type konania sa súd musí zamerať na zistenie zdravotného stavu dotknutej osoby; jedná sa o skutkovú otázku, pri riešení ktorej nemožno rozhodnúť bez spolupráce so znalcami z odboru medicíny. Súd musí rovnako zistiť, či je dotknutá osoba schopná sama si obstarávať svoje záležitosti; v tejto oblasti súd vychádza zo záverov vyhodnotených v znaleckom posudku v kontexte ostatných výsledkov dokazovania (R 6/1964)... nie je vhodné ustanoviť znalca a žiadať vyhotovenie znaleckého posudku na samom začiatku konania alebo v rámci prípravy ústneho pojednávania, teda skôr, než si súd zadováži ostatné podklady pre svoje rozhodnutie... sa sudy dopúšťajú chyby, ak sa uspokojujú iba so znaleckým posudkom, alebo ak si ho nekriticky osvojujú a neoverujú si jeho závery ďalšími dôkazmi, hoci môžu mať pochybnosti o jeho správnosti. Je pravdou, že znalecký posudok je veľmi závažným dôkazom v tomto type konania, nemôže však byť považovaný za jediný dôkaz spôsobilý nahradiť nedostatky v skutkových zisteniach (R 3/1979)... Sudy neakceptovali zmenu správania sťažovateľa, v porovnaní s jeho stavom pri podaní návrhu na začatie konania. V konaní bolo preukázané, že sťažovateľ je pod medikamentóznou liečbou, túto dlhodobu toleruje, a ako sám uviedol, cíti sa dobre a stabilizovaný stav mu umožňuje aby existoval samostatne. Sťažovateľ tieto skutočnosti preukázal lekárskou správou MUDr. K. S. S prihliadnutím na tieto skutočnosti bola zo strany súdu porušená zásada upravená v § 154 Občianskeho súdneho poriadku, že pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia. V tejto súvislosti sťažovateľ poukazuje na rozhodnutia (R 1/1981, R 22/89), podľa ktorých posudky vypracované znalcami na žiadosť účastníkov konania (teda také, ktorých vypracovanie nenariadil súd) nemajú povahu znaleckých posudkov, ale majú povahu listinných dôkazov. Na rozdiel od znalca ustanoveného súdom, autora posudku vypracovaného na žiadosť účastníka konania nemôže súd predvolať a vypočuť. Avšak súd je povinný vo svojom rozhodnutí vysporiadať sa aj s takýmto dôkazom.». Sťažovateľ v súvislosti s už uvedeným napokon poukázal na skutočnosť,

že všeobecné súdy vychádzali zo znaleckého posudku, ktorý nebol aktuálny. Znalecký posudok bol vypracovaný 9. septembra 2010 a okresný súd rozhodol 6. októbra 2011 (krajský súd až 28. marca 2012, pozn.). Sťažovateľ v tomto ohľade poukázal na rozhodnutie EStP vo veci H. F. proti Slovensku, v ktorom okrem iného súd vyslovil porušenie čl. 6 ods. 1 dohovoru (aj) z dôvodu, že k rozhodnutiu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony došlo 1 rok a štyri mesiace po vypracovaní znaleckého posudku.

12. Na základe uvedených skutočností sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd vo veci takto rozhodol:

„1. Základné práva sťažovateľa na spôsobilosť na práva podľa čl. 14 Ústavy..., na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy..., na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy..., na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy... a jeho právo na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru..., právo na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 Dohovoru... a zákaz diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru... jeho právo na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 Dohovoru OSN..., rozsudkom Okresného súdu... o pozbavení spôsobilosti na právne úkony č. 22 Ps 18/2009-130 zo dňa 6. 10. 2011 a rozsudkom Krajského súdu... č. 20 CoP 3/2012-167 zo dňa 28. 3. 2012 porušené boli.

2. Rozsudok Okresného súdu... č. 22 Ps 18/2009-130 zo dňa 6. 10. 2011 a rozsudok Krajského súdu... č. 20CoP 3/2012-167 zo dňa 28. 3. 2012 sa ruší a vec sa vracia na ďalšie konanie.

3. Sťažovateľovi sa priznáva finančné zadostučinenie vo výške 5000 € (slovom päťtisíc eur), ktoré je Okresný súd... povinný vyplatiť do pätnástich dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia. Od uplynutia uvedenej 15 dňovej lehoty až do vyplatenia budú k uvedenej sume pripočítané úroky z omeškania vo výške zodpovedajúcej najnižšej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky počas obdobia omeškania, zvýšenej o tri percentá.

4. Sťažovateľovi sa priznáva náhrada trov právneho zastúpenia v sume 269,58 Eur (slovom dvestošesťdesiatdeväť eur a 58 centov), ktoré je Okresný súd... povinný vyplatiť na účet právnej zástupkyňi JUDr. Z. S..., do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.“

13. Rozhodnutie o priznaní finančného zadostučinenia odôvodnil sťažovateľ *«berúc do úvahy význam konania pre sťažovateľa. Takto uplatnenú sumu primeraného finančného zadostučinenia sťažovateľ odôvodňuje tým, že sťažnosťou napadnuté rozhodnutia mu spôsobili nielen materiálnu, ale aj nemateriálnu ujmu, keďže vo svojom doklade totožnosti musí mať uvedený záznam „osoba pozbavená spôsobilosti na práve úkony“, čo sťažovateľ považuje za ponižujúce, a čo mu bráni vstupovať samostatne do právnych vzťahov, všetko si zreteľne a jasne uvedomuje, čo mu od právoplatnosti súdneho rozhodnutia spôsobuje úzkosť a stres. Porušenie ľudskej dôstojnosti nemožno ospravedlniť.»*

14. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 313/2012-23 z 27. júna 2012 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť sťažovateľa, ktorou namietal porušenie základných práv podľa čl. 14, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 ústavy, práv podľa čl. 6 ods. 1, čl. 8 a čl. 14 dohovoru, ako aj práv podľa čl. 12 dohovoru OSN postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 22 Ps 18/2009 a jeho rozsudkom zo 6. októbra 2011 a postupom krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 20 CoP 3/2012 a jeho rozsudkom z 28. marca 2012.

15. Na základe žiadosti ústavného súdu sa k veci písomne vyjadrili okresný súd listom z 23. júla 2012 (sp. zn. Spr 3380/2012), krajský súd listom z 31. júla 2012 (sp. zn. Spr 3438/12) a k

ich vyjadreniu zaujala podaním z 24. augusta 2012 stanovisko právna zástupkyňa sťažovateľa.

15.1 Predseda okresného súdu v stanovisku v podstatnom uviedol: „V konkrétnom prípade súd vychádzal z vykonaného dokazovania, znaleckým dôkazom, výsluchom znalca dňa 9. 6. 2011 a podľa môjho názoru rozhodnutie je v súlade s ust. § 10 Obč. zákona. V tejto súvislosti poukazujem na to, že rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony nie je rozhodnutím nemenným a platným na celý život postihnutého, práve naopak, ak sa okolnosti menia, môže aj sám postihnutý podať návrh na zmenu tohto rozhodnutia... Podľa môjho názoru rozhodnutie okresného súdu, ako aj krajského súdu, ktorý potvrdil rozsudok okresného súdu..., kde je podrobne zdôvodnené, prečo súdy takto rozhodli.“

15.2 Podpredseda krajského súdu poverený zastupovaním predsedu krajského súdu v stanovisku v podstatnom uviedol, že sa stotožňuje s vyjadrením vec posudzujúcej predsedníčky senátu: „Predsedníčka senátu 20CoP sa stotožnila s dôvodmi, uvedenými v odvolaní Okresnej prokuratúry Bratislava V o tom, že je vo verejnom záujme, aby sa vo veci rozhodlo a skutočnosť, že matka v strachu zo syna (čo demonštrovala už v trestnom konaní), opakovane vzala dôvodne podaný návrh späť, nemožno považovať za dôvod, aby súd vo veci ďalej nekonal.

Zároveň je potrebné poukázať na trestný rozkaz Okresného súdu Bratislava V... sp. zn. 2T 102/2010 zo dňa 15. 10. 2010, ktorým sa obvinený E. T. uznáva vinným zo spáchania zločinu týrania blízkej osoby a zverenej osoby... a odsudzuje sa k trestu odňatia slobody v trvaní 3 roky; zároveň mu bola uložená povinnosť, spočívajúca v prikaze nepriblížiť sa k poškodenej E. T. na vzdialenosť menšiu ako päť metrov a nezdržiavať sa v blízkosti obydlia poškodenej a tiež mu bolo uložené ochranné psychiatrické liečenie ústavnou formou... s prihliadnutím na obsah súdneho spisu, vykonané dokazovanie a tiež záver znaleckého dokazovania, keď pre rozhodnutie vo veci boli potrebné odborné znalosti, ktoré súd nemal, a preto ustanovil znalca a po zhodnotení dokazovania súd prvého stupňa rozhodol v súlade so zákonom a príslušnou judikatúrou, sa so záverom tohto súdu prvého stupňa, stotožnil aj odvolací súd... skutočnosti, uvedené v sťažnosti nepovažuje za dôvodné, okrem i uvedeného, aj z toho dôvodu, že návrh vo veci podala matka E. T., žiadala návrhu vyhovieť a po rozhodnutí vo veci podala ústavnú sťažnosť a tvrdí, že súd rozhodol nesprávne.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva jej strach z vyhrážania a útokov zo strany syna, keď sama tvrdí, že existujú dôvody na jeho pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, a preto rozhodnutie tunajšieho, odvolacieho súdu, považuje za vecnej správne.“

15.3 Právna zástupkyňa sťažovateľa k vyjadreniam okresného súdu a krajského súdu v podstatnom uviedla, že «sťažovateľ súhlasí s argumentom Okresného súdu..., že pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je nie rozhodnutím „nemenným a platným na celý život“ a že je možné podať návrh na navrátenie spôsobilosti. Rád by, ale zdôraznil, že v jeho prípade došlo k podstatnej zmene okolností ešte počas konania a rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony tak neodrážalo stav, ktorý existoval v dobe podania návrhu.

S argumentmi Krajského súdu... sťažovateľ nesúhlasí. Sťažovateľ nikdy nevyvíjal nátlak na svoju matku, nevyhrážal sa jej a nenútil ju vziať návrh späť. Rozhodnutie matky nebolo v žiadnom prípade motivované strachom, toto matka zásadne odmieta. Matka sťažovateľa podala návrh na pozbavenie iba preto, že jej to poradil lekár. Toto je v praxi bohužiaľ veľmi časté. Návrhy na pozbavenie spôsobilosti podávajú rodičia na základe „dobrej“ rady lekára, alebo sociálneho pracovníka, ktorí ale nemajú právnické vzdelanie, nechápu právne dôsledky tohto drastického opatrenia a ani sa neorientujú v súčasnom ústavnoprávnom a ľudskoprávnom diskurse. Matka sťažovateľa nemá právne vzdelanie, nerozumela inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a aké má právne dôsledky pre svojho syna. Pre

späťvzatie návrhu sa rozhodla potom, čo vyhľadala právniku, ktorý jej vysvetlil, čo bude pre jej syna pozbavenie spôsobilosti na právne úkony znamenať.

Rozporný je argument Krajského súdu v Bratislave tom, že matka sťažovateľa bola ustanovená jeho opatrovníčkou a Krajský súd tuto skutočnosť nekritizoval. Ak by existovala obava, že by sťažovateľ psychicky, alebo fyzicky mohol ohrozovať svoju matku, pretože bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony, bolo by nezmyselné, aby bola ustanovená opatrovníčkou práve jeho matka. Opatrovník je zákonným zástupcom človeka pozbaveného spôsobilosti na právne úkony. Predpokladá sa, že medzi opatrovníkom a človekom pod opatrovníctvom existuje určitý vzťah založený na dôvere. Ak Krajský súd v Bratislave skutočne takto chápe motív matky ohľadom späťvzatia návrhu, mal zmeniť rozhodnutie prvostupňového vo výroku o ustanovení opatrovníka.

Ďalej by sťažovateľ chcel zdôrazniť jednu skutočnosť, ktorá sa opakuje v argumentácii Okresného súdu Bratislava V a Krajského súdu v Bratislave. Ide o zamieňanie inštitútu občianskeho práva, s inštitútom práva trestného. Súdny chápu totižto pozbavenie spôsobilosti na právne úkony ako určitú poistku pred recidívou. Tento inštitút nie je možné podľa sťažovateľa takto chápať. Ak by sme použili napríklad argument reductione ad absurdum, mohli by sme navrhnúť, aby všetky osoby vo výkone ochranného liečenia boli pozbavené spôsobilosti na právne úkony automaticky, pretože takto môžeme zabrániť ich recidíve. To je samozrejme nezmyselné. Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony zasahuje spôsobilosť robiť právne úkony a nesúvisí s otázkou spôsobilosti na protiprávne úkony. Napr. pozbavenie spôsobilosti na právne úkony nesúvisí so zodpovednosťou za škodu podľa občianskeho zákonníka, ktorá sa riadi samostatnými pravidlami, podobne ako nesúvisí s nepričetnosťou podľa ustanovení trestného zákona.

Ak podľa súdov existuje obava, že sťažovateľ nebude dodržiavať liečbu, a preto môže byť potenciálne nebezpečný, pozbavenie spôsobilosti tento problém nijako nerieši. V prípade liečby a prípadnej hospitalizácie ide o otázku informovaného súhlasu. Podľa konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, pozbavenie spôsobilosti na právne úkony neopravňuje matku sťažovateľa urobiť informovaný súhlas za neho, pokiaľ má tzv. faktickú spôsobilosť rozhodnúť sa samostatne (viď najmä Shtukaturov proti Rusku, sťažnosť č. sťažnosť č. 44009/05, rozsudok zo dňa 27. 3. 2008, ods. 108, alebo rozsudok Veľkého senátu vo veci Stanev proti Bulharsku, sťažnosť č. 36760/06, rozsudok zo dňa 17. 1. 2012, ods. 118 a 130 a rozsudok D. D. proti Litve, sťažnosť č. 13469/06, rozsudok zo dňa 14. 2. 2012, ods. 150.). V prípade, že by sťažovateľ nesúhlasil s liečbou, bolo by na mieste využiť inštitút nedobrovoľnej hospitalizácie podľa § 191a an. Občianskeho súdneho poriadku. Sťažovateľ by rád upozornil na to, že v praxi ho matka nemôže z titulu opatrovníčky nijako donútiť užívať lieky, užívanie liekov nie je právny úkon. Ako opatrovníčka by mohla vystupovať iba a jedine v prípade informovaného súhlasu. Na tomto mieste je ale potrebné odkázať na vyššie uvedenú konštantnú judikatúru ESLP, z ktorej vyplýva, že súhlas opatrovníka nemôže nahradiť nesúhlas človeka pod opatrovníctvom. V prípade hospitalizácie by išlo o režim pozbavenia osobnej slobody podľa čl. 5 ods. 1, písm. e) ESLP a povinnosť zaistiť prieskum tohto opatrenia podľa čl. 5 ods. 4 ESLP.»

16. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami k opodstatnenosti sťažnosti dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie vo veci namietaného porušenia práv podľa označených článkov ústavy a dohovoru. Prerokovanie sťažnosti na ústnom pojednávaní – vzhľadom na povahu predmetu posúdenia, ktorá je určená povahou základného práva – ústavný súd nepovažuje ani za vhodný, ani za nevyhnutný procesný prostriedok na zistenie skutočností potrebných na meritórne rozhodnutie veci (napr. I. ÚS 157/02, I. ÚS 66/03).

II.

17. V zhode s uvedeným v bode 7 ústavný súd zistil, že matka sťažovateľa doručila 23. novembra 2009 okresnému súdu návrh na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony sťažovateľa, ktorý 18. októbra 2010 zobrala v celom rozsahu späť a žiadala konanie vo veci zastaviť. Okresný súd uznesením č. k. 22 Ps/18/2009-62 z 26. októbra 2010 konanie zastavil. Krajský súd na odvolanie okresnej prokuratúry uznesením sp. zn. 20 CoP 86/2010 z 31. decembra 2010 prvostupňové uznesenie zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie. Rozsudkom okresného súdu č. k. 22 Ps 18/2009-130 zo 6. októbra 2011 bol sťažovateľ pozbavený spôsobilosti na právne úkony. Krajský súd rozsudkom sp. zn. 20 CoP 3/2012 z 28. marca 2012 prvostupňový rozsudok potvrdil.

18. Napadnutým súdnym rozhodnutiam okresného súdu a krajského súdu predchádzal návrh matky sťažovateľa doručený okresnému súdu 5. apríla 2007 na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony sťažovateľa (vedený na okresnom súde pod sp. zn. 22 Ps 6/2007, pozn.); uvedené konanie okresný súd zastavil v dôsledku späťvzatia návrhu navrhovateľkou (proti tomuto rozhodnutiu odvolanie podané nebolo, pozn.).

19. Sťažovateľ bol už v minulosti uznesením okresného súdu č. k. 2 T 102/2010-115 z 15. júla 2010 uznaný za zločin týrania blízkej osoby a zverenej osoby (jeho matky, pozn.), za čo mu bol uložený trest odňatia slobody v trvaní 3 rokov s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu 4 rokov, probačný dohľad, povinnosť nepriblížiť sa k jeho matke a k jej obydliu a uložené ústavné psychiatrické liečenie.

20. Okresný súd v napadnutom rozhodnutí zo 6. októbra 2011, ktorým bol sťažovateľ pozbavený spôsobilosti na právne úkony, v podstatnom uviedol:
„V danej veci súd vykonal riadne dokazovanie vrátane znaleckého dokazovania. Súdom ustanovený znalec znalecký úkon vykonal riadne a komplexne. Zo znaleckého posudku súd zistil, že u pozbavovaného je zistené poškodenie mozgu, ktoré nie je možné medicínsky odstrániť, naopak rokmi porucha pomaly progreduje. Aj adekvátnou liečbou sa dá a bude dať dosiahnuť iba čiastočné dočasné zlepšenie v zmysle istej pacifikácie. Úpravu ad integrum nie je možné očakávať. Zdravotný stav kolíše podľa spolupráce a užívania liekov, ale základné ovplyvnenie a vyliečenie nie je možné. Niektoré veci je pozbavovaný schopný posúdiť, ale nevie z toho vyvodiť adekvátny záver a teda nie je možné očakávať plne adekvátne konanie. I keď sa momentálne lieči na základe trestného rozkazu, jeho ochorenie trvá. Právna zástupkyňa navrhovateľky namietala znalecký posudok v tom zmysle, že znalec vec nekonzultoval s psychológom a žiadala o kontrolný znalecký posudok. Tejto žiadosti súd nevyhovел a vypracovanie kontrolného znaleckého posudku považoval za nadbytočné, pretože závery znaleckého posudku sú jednoznačné. Znalec potvrdil, že znalecký úkon vykonal bez konzultácie s psychológom, ale ak by aj konzultoval vec s psychológom, jeho závery znaleckého posudku by to nemohlo ovplyvniť. Na argument právnej zástupkyne navrhovateľky, že stav pozbavovaného je t. č. stabilizovaný, nie je agresívny a nie je žiaden problém ani k jeho vzťahu k matke, súd nemohol pri rozhodovaní prihliadnuť, nakoľko pri rozhodovaní je rozhodujúce zistenie znalca, že duševná porucha, ktorou pozbavovaný trpí, nie je len prechodná, a že nie je schopný robiť právne úkony v dôsledku duševnej poruchy. Keďže sa pozbavovaný nemôže priblížiť k svojej matke na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov a zdržiavať sa v mieste jej bydliska, nie je ani pravdepodobné, že by ku konfliktu medzi nimi mohlo dôjsť. Vďaka súdom nariadenej ochrannéj liečbe sa jeho zdravotný stav nezhoršuje, je stabilizovaný tak, ako to predpokladal znalec, keď uviedol, že sa u neho dá dosiahnuť len

čiasťočné dočasné zlepenie v zmysle istej pacifikácie. Navrhovateľka sa obáva, že jej syn skončí v ústave, kde je to hrozné. Skutočnosť, že súd jej syna pozbavil spôsobilosti na právne úkony neznamená jeho umiestnenie do ústavného zariadenia. Z postupných vyjadrení navrhovateľky je badať strach zo svojho syna, keď v návrhu udávala jeho agresivitu smerovanú voči nej a v priebehu konania sa vyjadrovala, že u znalca nikdy neplakala, syn ju len 2-krát udrel a mala len 2 modriny. Toto jej tvrdenie sa nezakladá na pravde, keďže jej syn bol v trestnom konaní uznaný vinným, že ju týral, spôsobujúc jej fyzické a psychické utrpenie bitím, údermi, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu a stresu a iným správaním, ktoré ohrozovalo jej fyzické a psychické zdravie. Predpokladom pozbavenia spôsobilosti na právne úkony je, že fyzická osoba trpí duševnou poruchou, duševná porucha je dlhodobjšieho charakteru, nie je len prechodná, fyzická osoba nie je vôbec schopná robiť právne úkony v dôsledku duševnej poruchy. Znaleckým dokazovaním bolo zistené, že E. T. trpí duševnou poruchou, ktorá je dlhodobjšieho charakteru, nie je len prechodná a on nie je vôbec schopný robiť právne úkony v dôsledku duševnej poruchy, preto ho súdu pozbavil spôsobilosti na právne úkony a nemohol vyhovieť návrhu pozbavovaného, aby mu ustanovil opatrovníka podľa § 29 Občianskeho zákonníka len v oblasti zdravotných úkonov a to práve s ohľadom na jednoznačné závery znaleckého posudku. Rozhodnutie súdu je vo verejnom záujme, prispieva k ochrane verejnosti a je aj v záujme pozbavovaného, pretože chráni jeho osobnosť ako človeka, ktorý sa potrebuje liečiť, v liečbe nesmie prestať. V prípade, že v liečbe neprestane, bude ochránená i jeho matka pre jeho prípadným nevyspytateľným agresívnym správaním. Samotný pozbavovaný bude ochránený pred vplyvmi iných cudzích ľudí, ktorí by ho mohli zneužiť a prinútiť napr. podpísať zmluvy, ktoré nebudú v jeho prospech. Pozbavovaný totiž je schopný podľa zistení znalca určité skutočnosti pochopiť, ale nevie ich adekvátne vyhodnotiť.“

21. Na odvolanie navrhovateľky krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil ostatný rozsudok okresného súdu (bod 20) a v podstatnom – po opise doterajšieho priebehu súdneho konania – uviedol:

„Proti rozsudku podala odvolanie navrhovateľka, ktorá žiadala napadnutý rozsudok zmeniť a návrh ako nedôvodný zamietnuť a v prípade ak odvolací súd uzná, že dočasne je potrebné zabezpečiť starostlivosť o pozbavovaného vzhľadom na dodržiavanie liečebných postupov navrhla, aby súd ustanovil pozbavovanému opatrovníka podľa § 29 Obč. zák. a určil rozsah jeho oprávnení na rozhodovanie o jeho liečbe. V odvolaní navrhovateľka uviedla, že návrhom na začatie konania žiadala, aby súd pozbavil spôsobilosti na právne úkony jej syna E. T. z dôvodu zhoršenia jeho duševného stavu a to poruchy správania, keď začal byť agresívny a rozbíjať veci. Návrh na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony podala z dôvodu, že jej to poradil ošetrojúci lekár jej syna. Problémy v správaní jej syna začali po tom, ako prestal pravidelne užívať predpísané lieky. Správanie E. T. dosiahla takú intenzitu, že ju ohrozoval na živote a ničil nábytok, preto podala predmetný návrh. Z dôvodu zlepšenia zdravotného stavu a situácie v rodine zobrala návrh na začatie konanie o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu späť a žiadala konanie zastaviť. V konaní prokurátor proti uzneseniu o zastavení konania podal odvolanie... Prokurátor žiadal, aby súd pokračoval v konaní a vo veci rozhodol tak, že pozbaví spôsobilosti na právne úkony E. T. ex officio. Odvolateľka uviedla, že zdravotný stav jej syna sa značne zlepšil, v súčasnosti pravidelne užíva lieky, pravidelne navštevuje svojho ošetrojúceho lekára a jeho zdravotný stav je stabilizovaný. V odvolaní namietala, že rozhodnutie súdu je nesprávne, pretože súd prvého stupňa nedostatočne zistil skutkový stav veci, keď podľa jej názoru schopnosti a rozumová a vôľová vyspelosť E. T. nasvedčujú tomu, že je schopný ovládať svoje konanie a rozumieť právnym úkonom, ktoré robí. Súd prvého stupňa mal možnosť sa osobne presvedčiť na pojednávaní dňa 06. 10. 2011 v priebehu výsluchu vyšetřovaného o spôsobe jeho života a jeho schopnosti

komunikovať a odpovedať aj na nepredvídateľné otázky, presvedčiť sa o jeho názoroch na život, na existenčné otázky a jeho názory na riešenie rôznych životných situácií. Preto konania o spôsobilosti na právne úkony E. T. stratilo svoj zmysel, nakoľko žije úplne samostatne, podrobuje sa dobrovoľnej liečbe bez zásahu matky, o čom svedčia aj lekárske správy ošetrojúcej psychiatricky MUDr. K. S., dokáže samostatne nakladať s finančnými prostriedkami, vie si zabezpečovať svoje záležitosti a v prípade potreby aj postarať sa o svoju matku, keď je napr. hospitalizovaná v nemocnici. Skutočnosť, že človek trpí duševnou poruchou neznamena automaticky, že nie je schopný sa rozhodovať. Podľa názoru odvolateľky nie je možné absolutizovať výsledok znaleckého dokazovania nad všetky ostatné dôkazy. Ďalej namietala, že závery znaleckého dokazovania súd nehodnotil v spojení s ďalšími dôkazmi, ktorými sú aj výsluch účastníkov konania, ďalšie listinné dôkazy. Prvostupňový súd povýšil znalecký posudok za nemennú pravdu, pričom znalecký posudok je len jedným z dôkazov a súd nie je týmto znaleckým posudkom viazaný. Skutkové zistenie, ktoré bolo podkladom pre rozhodnutie súdu je nesprávne, nakoľko z vykonaných dôkazov nevyplýva...

K podanému odvolaniu sa vyjadril okresný prokurátor, ktorý žiadal napadnutý rozsudok ako vecne správny potvrdiť...

Odvolačný súd prejednal vec... bez nariadenia pojednávania... a dospel k záveru, že odvolaniu nie je možné vyhovieť...

Spôsobilosť na právne úkony predstavuje spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti a tým platne vstupovať do právnych vzťahov, uzavierať zmluvy, robiť všeobecne záväzná právne úkony, ktoré nesú určitý právny následok. Ak fyzická osoba pre mentálne postihnutie nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

Pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony je v právnom poriadku chápané ako opatrenie v záujme tých, ktorí nemajú možnosť ovládnuť svoje konanie, alebo posúdiť jeho následky. Účelom súdneho rozhodnutia o pozbavení alebo obmedzení fyzickej osoby spôsobilosti na právne úkony je poskytnutie ochrany nielen samotným fyzickým osobám, ktorých sa rozhodnutie týka, ale aj ďalším fyzickým, alebo právnickým osobám prichádzajúcim s nimi do styku. Ak súd rozhoduje o spôsobilosti na právne úkony vychádza zo zistení urobených na základe posudkov znalcov - lekárov, v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súd musí starostlivo skúmať vplyv mentálneho postihnutia na celkové konanie a činy v rodine, v jeho spoločenskom styku s okolím, s prihliadnutím na jeho osobné, rodinné, majetkové, zárobné a iné pomery. Potrebné je posudzovať schopnosť robiť právne úkony s prihliadnutím na všetky individuálne pomery osoby s mentálnym postihnutím, ako aj na sociálnu stránku prostredia v ktorom existuje. Iba súhrnným hodnotením všetkých týchto okolností súvisiacich s mentálnym postihnutím zistených na základe posudkov znalcov možno dospieť k záveru, či sú splnené podmienky na pozbavenie, alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.

Z vykonaného dokazovania súdom prvého stupňa vyplýva, že... (krajský súd zopakoval priebeh trestnej veci vedenej pod sp. zn. 2 T 102/2010 a závery znaleckého posudku, ktoré vypracoval MUDr. M. H., pozn.)... Z predloženého písomného dokladu ošetrojúceho lekára MUDr. K. S. - psychiatrické vyšetrenie zo dňa 21. 11. 2009 vyplýva, že pacient T. E. je dlhoročne v psychiatrickej starostlivosti pre organickú bludovú poruchu a mentálnu retardáciu, z dôvodu častých dekonipenzácií ochorenia, pacient nerešpektuje liečbu, odmieta užívať lieky, je nekritický k svojmu ochoreniu, je často hospitalizovaný v rôznych psychiatrických zariadeniach. V domácom prostredí je agresívny, neakceptuje rady matky, naopak je na matku fyzicky a psychicky agresívny, máva erupcie zlosti. Spolupráca pacienta s lekárom je sťažená, je nekritický, odmieta lekársku starostlivosť a nie je spôsobilý starať sa sám o seba a preto lekár doporučuje zbavenie svojprávnosti...

Na pojednávaní dňa 09. 06. 2011 súd vypočul znalca, ktorý potvrdil predchádzajúci záver znaleckého posudku a na pojednávaní svoj predchádzajúci záver doplnil tým, že na vyšetřovaného vypracoval celkovo dva znalecké posudky, prvý v roku 2008 a druhý bol doručený súdu dňa 13. 09. 2010. Na záveroch znaleckých posudkov trval. Tieto závery sa z medicínskeho pohľadu v ničom nezmenili. Druhý znalecký posudok vypracoval v čase, keď bol pozbavovaný trestne stíhaný, teda bol vo vyšetřovacej väzbe. Zdravotný stav vyšetřovaného kolíše a to podľa spolupráce a užívania liekov, ale základné ovplyvnenie a vyliečenie nie je možné. V znaleckom posudku bol zapracovaný niekoľkoročný vývoj u vyšetřovaného, jeho duševný stav sa postupne zhoršoval. Znalec trval na závere, kde odporúčal, aby bol vyšetřovaný pozbavený spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu.

Súd prvého stupňa v danej veci dostatočne zistil skutkový stav veci, správne zistený skutkový stav vyhodnotil, pričom vychádzal zo zistení urobených na základe znaleckých posudkov a výpovede znalca na pojednávaní pred rozhodnutím vo veci. V súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania dospel k záveru, ktorý navrhol aj znalec, aby bol E. T. pozbavený spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu. Je potrebné prisvedčiť tvrdeniu prokurátora v konaní, že matka má strach zo syna a preto vzala dôvodne podaný návrh späť. V priebehu konania o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony boli zistené a preukázané také závažné skutočnosti, že tieto bez pochybností odôvodňujú rozhodnutie súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu. Ochorenie pozbavovaného má trvalý charakter, nie je možné ho medicínsky liečiť a kontinuálnou liečbou možno dosiahnuť len čiastočné zlepšenie stavu. Odvolací súd sa stotožňuje so záverom, že je vo verejnom záujme vo veci rozhodnúť a prispieť tak k ochrane verejnosti pred neliečeným pacientom, ktorý ako bolo preukázané v trestnom konaní, môže byť značne nebezpečný a to najmä voči svojej matke, ktorá mu poskytuje starostlivosť a tiež k okoliu, rodine, prostrediu, v ktorom žije. Je tiež v záujme pozbavovaného podstúpiť trvalú psychiatrickú liečbu, ktorú sám odmieta a ktorú potrebuje a umožniť mu tak zlepšiť kvalitu života v rozsahu v ako je to ešte možné. S poukazom na ustanovenie § 219 ods. 2 O. s. p. odvolací súd sa v celom rozsahu stotožnil so správnym právnym záverom súdu prvého stupňa uvedeným v odôvodnení napadnutého rozsudku, na ktoré odôvodnenie spĺňajúce všetky požiadavky ustanovenia § 157 ods. 2 O. s. p. aj v celom rozsahu poukazuje.

Odvolací súd preto rozsudok súdu prvého stupňa podľa § 219 ods. 1 O. s. p. ako vecne správny potvrdil. Rozhodnutie súdu prvého stupňa je správne aj v súvisiacich výrokoch o ustanovení opatrovníka a vo výroku o náhrade trov konania...“

III.

22. K sťažovateľom označenému porušeniu práv a slobôd:

Podľa čl. 14 ústavy má každý spôsobilosť na práva.

Podľa čl. 16 ods. 1 ústavy nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 8 dohovoru má každý právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného

života, obydlia a korešpondencie.

Podľa čl. 14 dohovoru užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.

Podľa čl. 12 ods. 1, 2 a 3 dohovoru OSN osoby so zdravotným postihnutím majú kdekoľvek právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práva (odsek 1). Osoby so zdravotným postihnutím majú spôsobilosť na právne úkony vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými (odsek 2). Zmluvné strany prijímú príslušné opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej spôsobilosti na právne úkony (odsek 3).

23. K už citovanému ustanoveniu čl. 12 dohovoru OSN ústavný súd v okolnostiach danej veci poznamenáva, že Národná rada Slovenskej republiky s dohovorom OSN vyslovila súhlas uznesením č. 2048 z 9. marca 2010 a rozhodla, že ide o medzinárodnú zmluvu, ktorá má podľa čl. 7 ods. 5 ústavy prednosť pred zákonmi. Prezident Slovenskej republiky dohovor ratifikoval 28. apríla 2010. Ratifikačná listina bola 26. mája 2010 uložená v depozitári generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov. Pre Slovenskú republiku dohovor nadobudol platnosť 25. júna 2010. Samotný článok 12 tohto dohovoru je uvedený nadpisom „Rovnosť pred zákonom“ a okrem iného práve v spojitosti so spôsobilosťou na právne úkony zakotvuje podporované (asistované) rozhodovanie, zásadu rovnosti, zákazu diskriminácie, vhodnosti, primeranosti... V tejto súvislosti dohovor OSN v už citovanom článku 12 (tiež jeho ods. 4 a 5, pozn.) vyzýva/zaväzuje štáty, aby prijali také opatrenia, ktoré nebudú znamenať vylúčenie osôb s postihnutím zo života spoločnosti, ale ich inklúziu.

IV.

24. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

25. Po podrobnom posúdení sťažnosti, napadnutých súdnych rozhodnutí, obsahu vyžiadaného súdneho spisu, súvisiacich spisov (sp. zn. 22 Ps 6/2007 a sp. zn. 2 T 102/2010) a vyjadrení k sťažnosti dospel ústavný súd na neverejnom zasadnutí senátu k záveru, že sťažnosť je v jej podstate dôvodná [pozri dôvody uvedené v bode 28(ii) a (iii) a k nim sa viažuce odôvodnenie tohto nálezu, pozn.].

26. Ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Je teda garantom ústavnosti a súdnym orgánom, ktorý je povinný chrániť dodržiavanie a rešpektovanie ústavy všetkými orgánmi verejnej moci vrátane všeobecných súdov. Dodržiavanie ústavy orgánmi verejnej moci však nemožno vzťahovať len na strohé rešpektovanie jej jednotlivých článkov. Generálna interpretačná a realizačná klauzula ustanovuje, že výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy). Výklad

každej právnej normy (právneho predpisu) musí byť konformný s ústavou ako základným zákonom štátu s najvyššou právnou silou. V prípade, že vec pripúšťa rôzny výklad, orgán aplikujúci právo je v konkrétnej veci povinný uprednostniť ústavne konformný výklad.

27. Pokiaľ ide o medze zasahovania ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ústavný súd vo svojej judikatúre konštantne zdôrazňuje, že mu neprislúcha hodnotiť správnosť skutkových záverov či právneho posúdenia vecí všeobecnými súdmi, pretože nie je prieskumným súdom, nadriadeným súdom a ani ochrancom zákonnosti. Súdna moc je v Slovenskej republike rozdelená medzi všeobecné súdy a ústavný súd, čo vyplýva aj z vnútornej štruktúry ústavy (siedma hlava má dva oddiely, kde prvý upravuje ústavné súdnictvo a druhý všeobecné súdnictvo). Pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti ústavný súd nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Sú to teda všeobecné súdy, ktorým ako „pánom zákonov“ prislúcha chrániť princípy spravodlivého procesu na zákonnej úrovni. Úloha ústavného súdu pri rozhodovaní o sťažnosti pre porušenie základného práva na súdnu ochranu rozhodnutím súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonných predpisov s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä v tom smere, či závery všeobecných súdov sú dostatočne odôvodnené, či nie sú arbitrárne alebo svojvoľné s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

28. Podstata sťažnostných námietok sťažovateľa vo vzťahu k napadnutým rozhodnutiam okresného súdu a krajského súdu spočíva v jeho tvrdeniach, že:

(i) inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony je per se v rozpore s ústavným poriadkom Slovenskej republiky,

(ii) súdy sťažovateľa zbavili spôsobilosti na právne úkony v celosti a neskúmali a ani v odôvodnení svojich rozhodnutí nijako nereagovali na jeho námietky, že je spôsobilý vykonávať niektoré právne úkony sám (napr. vykonávať rodičovské práva, rozhodnúť sa pre uzavretie manželstva, uplatniť volebné právo...). Sťažovateľ bol teda pozbavený spôsobilosti na právne úkony, aj keď existujú menej reštriktívne opatrenia zásahu do jeho základných práv a slobôd, napr. obmedzenie spôsobilosti na právne úkony,

(iii) závery znaleckého posudku neboli konfrontované s ďalšími dôkazmi, ktoré súdy nezohľadnili (napr. výpoveď samotného sťažovateľa, lekárska správa MUDr. S., výpoveď matky sťažovateľa, písomné podania právnej zástupkyne matky sťažovateľa a právneho zástupcu a pod.). Znalecký posudok v čase súdneho rozhodovania navyše nebol aktuálny [tento bol vypracovaný 9. septembra 2010 a všeobecné súdy rozhodli 6. októbra 2011 (okresný súd) a 28. marca 2012 (krajský súd), pozn.].

29. K dôvodom uvádzaným sťažovateľom v bode 28(i) ústavný súd v krátkosti konštatuje, že v konaní o individuálnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy nie je možné posúdiť v plnej jurisdikcii súlad zákonných ustanovení o pozbavení/obmedzení fyzickej osoby spôsobilosti na právne úkony (§ 10 ods. 1 a 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov) s ústavným poriadkom Slovenskej republiky. Uvedený súlad možno posúdiť iba v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy. Navyše, sťažovateľ aktívnou legitimáciou na podanie takéhoto návrhu nedisponuje [čl. 130 ústavy v spojení s § 37 ods. 1 a § 18 ods. 1 písm. a) až f) zákona o ústavnom súde], a je teda osobou zjavne neoprávnenou.

30. Sťažovateľ okrem dôvodov uvedených v predchádzajúcom bode namietal tiež nedostatok, nepresvedčivosť a jednostrannosť dôvodov napadnutých súdnych rozhodnutí [bod 28(ii)] a neaktuálnosť rozhodujúceho dôkazu v konaní [bod 28(iii)].

31. Hmotnoprávny a procesnoprávny zákonný rámec

Podľa § 10 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony (odsek 1). Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopná robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí (odsek 2).

Podľa § 120 ods. 2 OSP vo veciach, v ktorých konanie možno začať aj bez návrhu, ako aj v konaniach o povolenie uzavrieť manželstvo, o určenie a zapretie rodičovstva, o osvojiteľnosti, o osvojenie, vo veciach obchodného registra a v konaniach o niektorých otázkach obchodných spoločností a družstiev (§ 200e) súd je povinný vykonať ďalšie dôkazy potrebné na zistenie skutkového stavu, hoci ich účastníci nenavrhli.

Podľa § 132 OSP dôkazy súd hodnotí podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti; pritom starostlivo prihliada na všetko, čo vyšlo za konania najavo, včítane toho, čo uviedli účastníci.

Podľa § 154 ods. 1 OSP pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia.

Podľa § 157 ods. 2 OSP v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa navrhovateľ (žalobca) domáhal a z akých dôvodov, ako sa vo veci vyjadril odporca (žalovaný), prípadne iný účastník konania, stručne, jasne a výstižne vysvetlí, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonával ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil. Súd dbá na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé.

32. K samotnému inštitútu zbavenia/obmedzenia spôsobilosti na právne úkony je potrebné zdôrazniť, že v rámci ústavného prieskumu sťažovateľovej veci ústavný súd nereflektoval ani tak na zákonnú úpravu a doterajšiu prax všeobecných súdov, ako skôr na jeho ústavný a medzinárodnoprávny rozmer (pozri body 22 a 23), ktorý je pre činnosť ústavného súdu podstatným (čl. 7 ods. 5 a čl. 124 ústavy). Tento prístup však nie je (nemal by byť) podstatným iba pre ústavný súd ako súdny orgán ochrany ústavnosti, ale tiež pre všeobecné súdy, keďže pri interpretácii ustanovenia § 10 Občianskeho zákonníka (citovaný v bode 31) sa nemožno obmedziť iba na text zákonného predpisu, ale vždy je potrebné vziať do úvahy ústavný rozmer zbavovania/obmedzovania spôsobilosti na právne úkony, ktorým je predovšetkým rešpektovanie ľudskej dôstojnosti.

33. Doterajšia rozhodovacia prax ústavného súdu sa inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony dotkla okrajovo, a aj to skôr v procesnoprávnom rámci. Napríklad v rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 61/93 z 8. júla 1993 ústavný súd odmietol sťažnosť sťažovateľa (obmedzeného spôsobilosti na právnych úkonoch, pozn.) domáhajúceho sa vrátenia spôsobilosti na právne úkony, pretože ho podala neoprávnená osoba, keďže podľa rozhodnutia všeobecného súdu mohol sťažovateľ podať návrh na vrátenie spôsobilosti na právne úkony až po uplynutí troch rokov od právoplatnosti rozsudku. Uvedená doba v čase podania sťažnosti ústavnému súdu ešte neuplynula (podobne II. ÚS 139/93). K zmene prístupu ústavného súdu došlo už vo veci sp. zn. II. ÚS 10/95 (uznesenie z 28. marca 1995), kde okrem iného ústavný súd uviedol, že „ak sa domáha ochrany základného ľudskeho práva, a ak je z podania zrejmé, že namietané právo môže byť ohrozené, osoba bez spôsobilosti na právne úkony alebo obmedzená v

spôsobilosti na právne úkony nie je... osobou zjavne neoprávnenou na podanie podnetu na začatie konania pred ústavným súdom“. V ďalších veciach (II. ÚS 60/98, III. ÚS 45/00) ústavný súd nevyhovelo sťažnosti pozbavovaného/zbaveného spôsobilosti na právne úkony sťažovateľa z dôvodu, že nebol zastúpený advokátom.

34. Zdravotné postihnutie, ako aj práva ľudí s postihnutím vníma súčasná odborná verejnosť (na Slovensku skôr právna veda a teória, pozn.) odlišne od čias minulých. Zdravotné postihnutie sa dnes nechápe už iba v medicínskom (individuálnom) rámci, ale svoj význam nadobúda rámec sociálny a právny, ktoré oproti minulosti väčšmi ingerujú hodnoty tvoriace substrát ľudských práv, ako napr. rešpekt a ochrana dôstojnosti (pozri napr. článok od autorov Jana Marečková a Maroš Matiaško pod názvom „Spôsobilosť k právnym úkonom v zahraničí; čas na reformu?“ uverejnený v Justičnej Revue, rok 2009, č. 5. s. 690).

35. V medziach ústavného významu práv človeka ústavný súd predovšetkým predostiera, že ich zbavením/obmedzením sa ex constitutione primárne sleduje záujem samotného (dotknutého) človeka a až následne záujem verejný či tretích osôb. Bohužiaľ minulé, ale i terajšia prax všeobecných súdov svedčí skôr o preferovaní verejného záujmu a záujmu tretích osôb na úkor záujmu dotknutej osoby. Zbavenie človeka spôsobilosti na právne úkony (jeho právna smrť) je prostriedkom ultima ratio, t. j. možno k nemu pristúpiť až vtedy, ak sa všetky – menej represívne prostriedky (napr. trestného práva, správneho práva či „iba“ ich obmedzenia) nedajú použiť, resp. sa stanú neúčinnými. Z uvedeného potom vyplýva, že úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony neprichádza do úvahy aj vtedy, ak postihnutá osoba čiastočne (v istých nie zanedbateľných sférach života) disponuje takouto spôsobilosťou. Túto dispozibilitu je povinný skúmať súd ex offa (§ 120 OSP), teda aj vtedy, ak to účastník konania nenavrhuje. Uvedené platí o to viac, ak to dotknutá osoba, jej právny zástupca výslovne požadujú. Inak povedané v prípade, ak by duševná porucha celkom nevyučovala schopnosť uskutočňovať akékoľvek právne úkony, je na mieste iba ich obmedzenie, a nie zbavenie. Zároveň platí, že v praxi súdov stále vžitá mechanická prax preberania iba záverov znaleckého posudku v zásade nie je dostatočná vo vzťahu ku všetkým parciálnym zložkám spôsobilosti na právne úkony. Inšpiratívny pre Slovenskú republiku môže byť prístup napr. Českej republiky, s ktorou sme zdieľali spoločný právny osud, a to tak v rámci novej zákonnej úpravy Občianskeho zákonníka (§ 55 zákona č. 89/2012 Sb., de lege ferenda, pozn.), ako aj v rámci praxe tamojšieho ústavného súdu (napr. IV. ÚS 412/04, II. ÚS 2630/07, de constitutione lata, pozn.).

36. Samotné zistenie, že človek trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodnou (čo je predovšetkým otázka pre odborného znalca), na zbavenie spôsobilosti na právne úkony nestačí. Ďalším predpokladom je, že táto trvalá duševná porucha celkom vylučuje schopnosť človeka uskutočňovať právne úkony. Zodpovedať túto otázku iba na základe znaleckého posudku spravidla nebude možné bez toho, aby súd v súlade s § 120 ods. 2 OSP zároveň nevykonával aj ďalšie (navrhované, resp. ex offa) dokazovanie a toto náležite aj vyhodnotil. Pri jej riešení teda súd vychádza zo skutkových zistení nielen na základe posudku znalca, ale tiež v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súdby by preto v konaní o spôsobilosti na právne úkony mali uskutočňovať aj iné dôkazy ako len znalecký posudok z odboru psychiatrie, a to najmä výsluch potencionálne postihovaného človeka, a dôkazy smerujúce k posúdeniu jeho mnohovrstevných sociálnych a právnych interakcií (vzťah medzi postihovanou osobou a inými, napr. spoločnosťou), majetkových, rodinných, politických a pod. Ku znaleckým posudkom by súdby nemali pristupovať celkom nekriticky, ale mali by ich hodnotiť vo vzájomnej súvislosti s ostatnými dôkazmi. Znalecké posudky by mali byť vždy aktuálne, mali by čerpať z osobného vyšetrenia človeka a mali by byť formulované tak, aby

neprekračovali medze odborného posúdenia. Ako povedal napr. Ústavný súd Českej republiky (III. ÚS 299/06), „*Ponechávať bez povšimnutí vecnou správnosť znaleckého posudku, slepě dôverovať záverům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou správnosť soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.*“.

37. Tak z ostatného rozsudku okresného súdu zo 6. októbra 2011 ani z napadnutého (potvrdzujúceho) rozsudku krajského súdu z 28. marca 2012 však nevyplýva, že súdy sa okrem vykonaného dôkazu znaleckým posudkom (aj to časovo neaktuálnym k obom ostatným napadnutým rozhodnutiam), prípadne trestným rozkazom či skorším vyjadrením ošetrojúcej lekárky dostatočným spôsobom vysporiadali s relevantnými tvrdeniami sťažovateľa a jeho právnej zástupkyne napr. o tom, že sťažovateľ by nemal byť zbavený spôsobilosti na právne úkony celkom, ale keď už, tak čiastočne. Na ten účel súdy, hoci boli povinné (§ 120 ods. 2 OSP), nevykonali žiadne ďalšie dôkazy. V tejto súvislosti je zarážajúce, že odvolací (krajský) súd si potrebu uvedeného – dôkazne konformného – spôsobu bol vedomý, keď uviedol (bod 21), že „*ak súd rozhoduje o spôsobilosti na právne úkony vychádza zo zistení urobených na základe posudkov znalcov - lekárov, v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súd musí starostlivo skúmať vplyv mentálneho postihnutia na celkové konanie a činy v rodine, v jeho spoločenskom styku s okolím, s prihliadnutím na jeho osobné, rodinné, majetkové, zárobkové a iné pomery. Potrebné je posudzovať schopnosť robiť právne úkony s prihliadnutím na všetky individuálne pomery osoby s mentálnym postihnutím, ako aj na sociálnu stránku prostredia v ktorom existuje. Iba súhrnným hodnotením všetkých týchto okolností súvisiacich s mentálnym postihnutím zistených na základe posudkov znalcov možno dospieť k záveru, či sú splnené podmienky na pozbavenie, alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.*“.

Ústavnému súdu neostáva iné, iba súhlasiť s už vyššie uvedeným. Zároveň je potrebné ale dodať, že takto oba súdy nepostupovali. Ďalej krajský súd uviedol: „*Súd prvého stupňa v danej veci dostatočne zistil skutkový stav veci, správne zistený skutkový stav vyhodnotil, pričom vychádzal zo zistení urobených na základe znaleckých posudkov a výpovede znalca na pojednávaní pred rozhodnutím vo veci. V súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania (tu však zjavne nemal na mysli dôkazy produkované stranou postihnutého, resp. o týchto nič nehovorí, ani ich nevyhodnocuje, pozn.) dospel k záveru, ktorý navrhol aj znalec, aby bol E. T. pozbavený spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu.*“

V neposlednom rade krajský súd zvýrazňuje verejný záujem a ochranu voči tretím osobám (k tomu pozri bod 35) – „*Odvolací súd sa stotožňuje so záverom, že je vo verejnom záujme vo veci rozhodnúť a prísť tak k ochrane verejnosti pred neliečeným pacientom, ktorý ako bolo preukázané v trestnom konaní, môže byť značne nebezpečný a to najmä voči svojej matke, ktorá mu poskytuje starostlivosť a tiež k okoliu, rodine, prostrediu, v ktorom žije.*“.

Samotný záujem postihnutého (ktorý by mal byť primárny, pozri body 34 a 35, pozn.) vidí krajský súd (iba) v potrebe podstúpenia liečby („*Je tiež v záujme pozbavovaného podstúpiť trvalú psychiatrickú liečbu, ktorú sám odmieta a ktorú potrebuje a umožniť mu tak zlepšiť kvalitu života v rozsahu v ako je to ešte možné*“), čo však prima facie nemôže byť ústavne konformným dôvodom na zbavenie spôsobilosti na právne úkony, ak navyše takáto liečba pre sťažovateľa bola už nariadená predchádzajúcim trestným súdom (bod 19 in fine).

38. Odôvodnenie rozhodnutí všeobecných súdov je častým predmetom posudzovania v rozhodovacej činnosti ústavného súdu a aj štrasburských orgánov ochrany práv, z čoho rezultuje pomerne bohatá judikatúra k jeho významu z pohľadu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. V

odôvodnení rozhodnutia všeobecný súd odpovedá na konkrétne námietky účastníka konania, keď jasne a zrozumiteľne dá odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Ústavný súd pripomína, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07). Rovnako ESĽP pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz c. Španielsku z 21. januára 1999). Judikatúra ESĽP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. mája 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998). Z práva na spravodlivú súdnu ochranu vyplýva aj povinnosť súdu v odôvodnení rozhodnutia zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že (ne)majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993, II. ÚS 410/06).

39. Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti sťažovateľa zoberal do úvahy, že tento namietal inter alia porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu, ktoré je v demokratickej spoločnosti natoľko závažné, že pri jeho výkone neprichádzajú do úvahy (zo strany súdov) ani jeho zužujúci výklad a ani také formálne interpretačné postupy, následkom ktorých by mohlo byť jeho neodôvodnené (svojoľné) obmedzenie, či dokonca popretie.

40. V posudzovanej veci krajský súd neodôvodnil dostatočným spôsobom namietané rozhodnutie, ktorú vadu nebolo možné konvalidovať ani obsahom odôvodnenia prvostupňového rozhodnutia (z tých istých dôvodov, pozn.). Bolo povinnosťou krajského súdu ako odvolacieho súdu, aby sa v okolnostiach danej veci vysporiadal v odôvodnení svojho rozhodnutia s dôkazmi produkovanými nielen zástupcami štátu (znalcom, prokurátorom, trestným súdom), ale aj postihovanou osobou a jej právnym zástupcom. Pokiaľ teda krajský súd potvrdil prvostupňový rozsudok, ktorým bol sťažovateľ zbavený spôsobilosti na právne úkony bez náležitého odôvodnenia, prečo nepristúpil k vykonaniu aj ďalších dôkazov (pozri najmä body 35 a 36), z akých dôvodov nezoberal na zreteľ tvrdenia strany sťažovateľa, že (minimálne) čiastočnou spôsobilosťou na právne úkony disponuje, ako aj okolnosti, či rozhodujúci dôkaz (znalecký posudok) bol aktuálny v čase jeho rozhodovania, postupoval nedôsledne a svojoľne, a tým porušil právo sťažovateľa na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 6 ods. 1 dohovoru). V dôsledku tohto porušenia porušil tiež ostatné súvisiace – sťažovateľom označené – práva (čl. 14, čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 ústavy, čl. 8 a čl. 14 dohovoru a čl. 12 dohovoru OSN), ktorých „hmotnoprávny“ význam je potrebné v okolnostiach danej veci vnímať aj cez prizmu uvedeného v bodoch 32 až 36.

41. V dôsledku uvedených zistení, východísk a záverov ústavného súdu je potrebné konštatovať, že napadnuté rozhodnutie svojimi účinkami porušilo sťažovateľom označené práva, a preto bolo potrebné rozhodnúť o ich porušení tak, ako to je uvedené v 1. bode výrokovej časti tohto rozhodnutia.

42. Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší. Na základe citovaného ustanovenia zákona o ústavnom súde preto ústavný súd zrušil napadnutý rozsudok krajského súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie, v ktorom je viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto náleze [§ 56 ods. 3 písm. b) a ods. 6 zákona o ústavnom súde], tak ako je uvedené v bode 2 tohto nálezu.

43. Ústavný súd nevyhovel tej časti sťažnosti, ktorá smerovala proti okresnému súdu (bod 5 výroku), riadiac sa princípom zdržanlivosti, sebaobmedzenia (m. m. PL. ÚS 3/09, I. ÚS 76/2011, PL. ÚS 95/2011, I. ÚS 316/2011) a subsidiarity, a to aj napriek skutočnosti, že v ostatnom svojom rozsudku okresný súd (podobne ako krajský súd v napadnutom rozhodnutí) nepostupoval vo veci sťažovateľa ústavne konformným spôsobom. Ústavný súd tak postupoval predovšetkým rešpektujúc

(i) stav predchádzajúceho konania vo veci sťažovateľa, keď okresný súd bol vecne „vtiahnutý“ do prebiehajúceho konania krajským súdom v dôsledku jeho prvého – zrušujúceho – uznesenia z 31. decembra 2010. V uvedenom uznesení krajský súd zdôraznil pre okresný súd svoje právne východiska (strana 5 odôvodnenia), „pretože v danej veci existujú dôvody, pre ktoré je potrebné pokračovať v konaní o pozbavení spôsobilosti E. T. na právne úkony i vzhľadom na záver znaleckého posudku, ako aj skutočnosti, ktoré vyplývajú zo spisu a najmä z podaného návrhu navrhovateľky... na základe skutočnosti, ktoré uviedla v podanom návrhu a ktoré boli preukázané vykonaním znaleckého dokazovania“;

(ii) plnú jurisdikciu krajského súdu – ako súdu odvolacieho – vo veci sťažovateľa
a

(iii) skutočnosť, že proti prvostupňovému rozsudku bolo možné podať odvolanie (subsidiarita).

44. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'účinenie. Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'účinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha. Podľa § 56 ods. 5 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadost'účinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

45. Sťažovateľ žiadal aj o priznanie primeraného finančného zadost'účinenia v sume 5 000 € z dôvodov uvedených vo svojej sťažnosti. V tejto súvislosti ohľadne akcentoval (pozri bod 13) „význam konania pre sťažovateľa“ a okolnosť, že „sťažnosťou napadnuté rozhodnutia mu spôsobili nielen materiálnu, ale aj nemateriálnu ujmu... úzkosť a stres. Porušenie ľudskej dôstojnosti nemožno ospravedlniť.“.

46. Cieľom finančného zadost'účinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen deklarovanie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva. Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadost'účinenia. Pri určení finančného zadost'účinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadost'účinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Cieľom finančného zadost'účinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen deklarovanie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Vzhľadom na skutočnosť, čo je v hre pre sťažovateľa, a berúc do úvahy konkrétne okolnosti prípadu (body 31 až 41) považoval ústavný súd priznanie sumy 3 000 € za primerané finančné zadost'účinenie podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde.

47. Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátkou JUDr. Z. S., ktoré si v sťažnosti vyčíslila a uplatnila v sume 269,58 €. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy. Vzhľadom na to, že advokátka sťažovateľa písomne vyčíslila trovy konania v sume, ktorá nepresahuje celkovo vzniknuté trovy sťažovateľa, ústavný súd ich náhradu sťažovateľovi priznal tak, ako to je uvedené v bode 4 výroku.

48. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, je potrebné pod „právoplatnosťou nálezu“ uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

Poučenie: Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. novembra 2012